

aantal intellectuelen (schrijvers, hoogleraren) daartegen een Comité Waakzaamheid op dat aan de bel trok om te waarschuwen.

In het rapport van 2007 wezen we er op dat de oude sociaal-democratie moeite had met de rechtsstaat, omdat de wet de belangen van de bourgeoisie zou behartigen ('de wet is lo- gen') en rechters 'klassenjustitie' pleegden. De PvdA, gelouterd door de ervaring van de jaren dertig en van de bezetting, onderschreef en onderschrijft volmondig de waarden van de rechtsstaat.

Is er op dit moment aanleiding om te denken dat het draagvlak voor de rechtsstaat afkalft? De symptomen zijn er:

- ▶ directe aanvallen op de vrijheid van levens- overtuiging;
- ▶ in twijfel trekken van de gelijkheid van al- len in dit land voor de wet;
- ▶ stelselmatige ondermijning van het gezag van de rechter;
- ▶ aanvechten van de legitimiteit van het poli- tieke proces, met name die van de parlemen- taire democratie;
- ▶ miskennis van de redelijke grenzen van de uitingsvrijheid;
- ▶ een individualisme die de cohesie in de sa- menleving ondergraaft;
- ▶ afwijzing van de Europese integratie, voor- al daar waar de Raad van Europa of de Europese Unie minimum normen stellen aan een beschaafde samenleving.

Het lijkt er op dat sommigen niet meer onder- kennen dat de waarden van de democratische rechtsstaat voor een ieder wezenlijk zijn. En dat aanvallen daarop gevolgen kunnen heb- ben voor onze politieke beschaving, zoals in de jaren dertig is gebleken (en elders in de we- relt nog steeds blijkt).

De PvdA moet zich daarom op dit punt sterk maken, en zich ook duidelijk uitspreken. Niet dat ik enige twijfel heb aan de gezindheid van fracties en partijleiding op dit punt, maar het zou kunnen zijn dat onze kiezers dat onvol- doende in de gaten hebben. Het WBS-rapport

'Van waarde' was al een aanzet. Nu moet dit rap- port, en ook het rechtsstaat rapport van 2007, volgens mij worden aangevuld met een nieuw rapport over de rechtsstaat. Deze nieuwe tekst zou het wezenlijk belang van handhaving van onze democratische rechtsstaat centraal moe- ten stellen. Daarbij zijn voorbeelden genoeg te geven van terreinen waarop afkalving van die rechtsstaat aan de orde is. Dit om de kiezers duidelijk te maken wat ze mogelijk gaan ver- liezen. En wat dus verdedigd moet worden.

Noten

- 1 European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), 18 March 2016, CDL-AD (2016)007, www.venice.coe.int

Het internationale recht – juist ook in Nederland

BARBARA OOMEN

Hoogleraar in de sociologie van de mensenrechten aan het University College Roosevelt

Er zijn weinig kamerstukken die ik in de afgelo- pen tijd met zoveel plezier, wellicht zelfs ont- roering, teruglas als de debatten rondom de ratificatie van het VN-Gehandicaptenverdrag. Dit niet alleen vanwege de intermezzo's. 'Geblaf', stond er dan, in plaats van 'applaus' – kennelijk vanwege de aanwezigheid van hulp- honden. Het prachtige van de kamerdebatten, en de uiteindelijke ratificatie, was de pure emancipatie van mensen met een beperking zichtbaar in iedere inbreng. Otwin van Dijk, die op zijn eerste werkdag als kamerlid in zijn rolstoel niet eens de deur van de vergaderzaal kon openen, pareerde tegenzet op tegenzet. Een ongekende betrokkenheid via Twitter en Facebook van mensen die voorheen alleen blind, autistisch of fobisch heetten maar zich nu voor het eerst, samen, zagen als rechtheb-

benden in een Coalitie voor Inclusie, deed de rest. Het kostte acht jaar, en kwam tot stand na veel traineren van VVD-zijde (inclusie betekent dat je als blinde de ober mag vragen om de kaart voor te lezen, maar moet natuurlijk geen geld kosten). Sinds april vorig jaar zijn mensen met een beperking in Nederland echter echt een stap verder. Mee in de trein, samen naar school, met een plaats in het stembokje.

Ik haal dit voorbeeld aan, niet alleen om te laten zien wat recht kan doen, maar ook wat het internationale recht doet in Nederland, in het bijzonder voor de sociaal-democratische idealen. Net als Erik Jurgens ben ik voorstander van een rechtsstaatdebat binnen de PvdA. Daarbij is het van belang om ook juist het internationale en Europese recht de aandacht te geven die zij verdienen. Dit om drie redenen: het internationale recht is voor de Nederlandse rechtsstaat belangrijker dan waar dan ook, het is cruciaal in het verwezenlijken van sociaal-democratische idealen en het zal in de komende tijd onze hulp hard nodig hebben.

Eerst het belang van het internationale recht voor Nederland. Verdragen hebben een bijzondere positie in onze rechtsorde, vanwege het slappe karakter van de Nederlandse Grondwet (dit weer vanwege het toetsingsverbod, maar dat is een ander verhaal). Rechters mogen wetten niet toetsen aan de Grondwet, maar wel aan verdragen. Daarnaast ontbreken veel rechten in de Grondwet, of zijn zij niet precies genoeg opgesteld. Wie haatzaaijarij aan banden wil leggen, privacy of geloofsuitingen wil beschermen, of op zoek is naar een eerlijk proces kan dat, in Nederland, alleen maar op basis van het internationale recht. Juist verdragen als het Europees Verdrag voor de Rechten van Mens zijn inmiddels een constitutioneel vangnet, onze zekerheid tegen overheidswillekeur, ongelijke behandeling en tyrannie van de meerderheid.

Dit geldt voor ons allen, maar er is een extra reden voor sociaal-democraten om de internationale rechtsorde hoog te houden. De tijd dat de rechtsstaat vooral burgerlijke en politieke rechten beschermde is voorbij. Recente inter-

ationale verdragen kunnen helpen om idealen als gelijke behandeling en sociaal-economische rechten op het gebied van onderwijs, werk en huisvesting te verwezenlijken. Het werk van Marit Maij voor de Istanbul Conventie zal concreet verschil maken voor de ruim 200.000 slachtoffers van huiselijk geweld die Nederland jaarlijks kent. In de bed-bad-brood discussie – de lakmoestest voor medemenselijkheid in Nederland – kunnen de betrokken burgemeesters zich beroepen op het internationale recht op de regering ervan te overtuigen dat, in de woorden van Aboutaleb, ‘mensen niet onder bruggen hoeven slapen’. Deze rol van het internationale recht wordt te weinig gezien, en zou nog verder versterkt kunnen worden in de politiek van alledag.

Daar is een wezenlijke rol weggelegd voor de PvdA, ook om de VVD op dit gebied tegenwicht te bieden. Als er een herinnering beklijft van het gedoogkabinet Rutte-1, dan is dat de afkeer van internationale verdragen. Dit is een bredere, en diepere stroming binnen de VVD – Blok, Dijkhoff bepleitten regelmatig minder ruimte voor het Europees Hof. Het opheffen van de rechtstreekse werking van verdragen vormt ook onderdeel van het VVD verkiezingsprogramma. Uitvoering van dit plan zou een gat slaan in het bovengenoemde vangnet, met volle ruimte voor uitwassen van het populisme.

Voor dit alles is een rechtsstaatdebat nodig met volle aandacht voor de waarde van het internationale recht, en mensenrechten, voor thema's als armoede, polarisatie en milieuvraagstukken. Mensenrechten nemen in het verkiezingsprogramma nog teveel, en te traditiegetrouw, de plaats in van aandachtspunten in het buitenlands beleid. Zij zijn inmiddels veel meer dan dat, en verdienen het om opgepoetst en hooggehouden te worden door de sociaal-democratie.

Daarbij is het natuurlijk, na de overwinning van het laatste VN-Verdrag, lastig vol te houden dat geen hond zich interesseert voor dat internationale recht.